EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNTA

Asia: HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017
Teema: Luku 29.80

Asiantuntijalausunto

Teatteri- ja orkesterilain ulkopuolinen esittävän taiteen ammattilaiskenttä on kasvanut koko 2000 – luvun kiihtyvällä vauhdilla. Laitosteatterikenttä ei työllistä kaikkia, mutta monille toimiminen freelancer kentällä on myös taiteellinen valinta. Uudet esittävän taiteen sukupolvet haluavat vapautua perinteisen teatteritoiminnan hierarkioista saadakseen tilaa taiteellisille näkemyksilleen. Ala on murroksessa.

Vapaan kentän ryhmät ovat taiteellisilta linjauksiltaan ja tuotantotavoiltaan hyvin erilaisia. Joukossa on puheteatterin tekijöitä, mutta yhä enemmän myös nykyteatterin ja esitystaiteen tekijöitä. Yhteistä näille kaikille ryhmille on toimintatapojen joustavuus ja taloudellisuus. Ryhmien rinnalle on syntynyt katto-organisaatioita ja tuotantoalustoja. Kenttä on hyvin aktiivinen, innovatiivinen ja vireä.

Teatterilain ulkopuolisen kentän toimijoista vain osalla on omat esitystilat. Toisille se on taloudellinen tosiasia, toisille sisällöllinen valinta. Monet ryhmistä vievätkin esityksensä yleisön luokse. Tällaisia yleisöjä ovat lapset, vanhukset ja erilaiset erityisryhmät. Ohjelmistossa on lisäksi paljon osallistavaa ja työpajamuotoista yhteisöteatteria. Osuus kentän tilastoiduista katsojista näillä esitysmuodoilla oli vuonna 2015 peräti 29%.

Oma ryhmänsä ovat freelancer-taiteilijat, jotka työskentelevät produktiokohtaisesti erilaisissa työryhmissä tai vierailevat teatteriryhmissä. He kilpailevat valtion taiteilija- ja kohdeapurahoista sekä säätiöiden tuesta. Heille taloudelliset edellytykset ammattinsa harjoittamiseen ovat erittäin epävarmat.

Ryhmät ja taiteilijat kiertävät esityksillään sekä kotimaassa että ulkomailla. He saavat runsaasti kutsuja esiintymään ulkomaille, mutta heillä ei ole vierailuihin resursseja. Kansainvälisen liikkuvuuden suurin este on riittämätön tukijärjestelmä verrattuna muiden maiden käytäntöihin. Suomalaiset taiteilijat ovat ulkomaisia kollegoitaan heikommassa asemassa. Tästä huolimatta vuonna 2015 yhteensä 23 suomalaista ryhmää esiintyi ulkomailla (216 esitystä, yli 15000 katsojaa).

Harkinnanvaraisen valtionavun momentilta tukea saa vain pieni osa taiteilijoista ja ryhmistä. Jaettavan valtionavun kasvu on ollut hidasta ja pysynyt kolme viimeistä vuotta ennallaan (2.914.000 €). Kentällä toimii 137 teatteriryhmää, vuonna 2015 harkinnanvaraiselta momentilta sai tukea 43, vuonna 2016 vain 42 ryhmää. Tilastoitujen esitystuotantojen määrä on kuitenkin kasvanut viimeisenä viisivuotiskautena 33 % ja esityskerrat 17 %.

Harkinnanvaraisen valtionavun jäädyttäminen on johtanut niin sanotun pikkuteatterilain syntymiseen, jonne uusien ryhmien on vaikea päästä. Jo nyt sieltä tukea saaville ryhmillekään toiminta-avustus ei takaa kunnollisia ammatillisen toiminnan resursseja. Niin ikään ilman toiminta-avustusta työskenteleville taiteilijoille ja työryhmille suunnatut

työskentely- ja kohdeapurahat ovat liian pienet.

Valtion rahoituksen ongelmana on sen hidas reagointi taidekentällä tapahtuviin muutoksiin. Taiteen edistämiskeskus (Taike) ja sen rahoitusrakenne uudistettiin, jotta taiteen järjestelmä kykenisi aiempaa paremmin ottamaan huomioon kentän tarpeet ja vastaamaan joustavammin taidekentän muutoksiin sekä sen innovatiivisiin rakenteisiin ja muotoihin. Yli taiderajojen tapahtuva taiteellinen toiminta, uudenlaiset taiteen ja tuotannon muodot saavat kuitenkin odottaa vuosia pääsyä avustusten piiriin. Taike perusti perfomanssi- ja esitystaiteelle oman rahoitusjärjestelmän, mutta tämä rahoitus on täysin alimitoitettu eikä järjestelmä täytä tehtäväänsä. Tämä rahoitus pitää nostaa muiden taidelajien rahoituksen kanssa samalle tasolle ilman, että muilta taiteenlajeilta vastaavasti leikataan tukia, jolloin ongelmaa vain siirrettäisiin muualle.

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2025 valmistuva strategia toivottavasti tuo parannuksen teatterilain ulkopuolisen kentän rahoitukseen, mutta sen valmistumista odotellessa taiteilijoiden ja ryhmien asema uhkaa kurjistua entisestään. Harkinnanvaraisen tuen sekä taiteilija- ja kohdeapurahojen määrää tulisikin heti korottaa tuntuvasti. Lisäksi kansainvälisen liikkuvuuden tukijärjestelmää tulisi kehittää.

Teatterilain ulkopuolisen kentän taiteilijoiden toimintaedellytysten parantaminen vaatisi aktiivista ja rohkeaa kulttuuripolitiikkaa.

Helsingissä 18.10.2016

Esitystaiteen keskus ry
Annamari Karjalainen
Toiminnanjohtaja
045 8740470
Kaasutehtaankatu 1
00540 Helsinki
annamari.karjalainen@eskus.fi
esitystaide.fi

Lähde: Tinfo/Teatteritilastot 2015

Esitystaiteen keskus ry

Esitystaiteen keskus on valtakunnallinen katto-organisaatio, johon kuuluu 18 jäsenryhmää eri puolilta Suomea. Huomionarvoista on, että yhdistyksen perustivat viisi helsinkiläisryhmää vuonna 2009 - nyt pohjoisin jäsenryhmä toimii Ivalossa. Eskuksen tehtävänä on edistää esitystaiteen asemaa, rakentaa valtakunnallista ja kansainvälistä esitystaiteen verkostoa, toimia jäsentensä tiedotuksen tukena ja hallinnoida harjoitustiloja, joita vuokraa jäsenilleen.

Esitystaide on erilaisten taiteen muotojen välille syntynyt taidemuoto, jolla on juuret nykyteatterin, performanssin ja elävän taiteen alueilla. Läheisiä sille ovat tanssi, kuvataide ja digitaide. Kytkökset eri tieteenaloihin ja -tekijöihin ovat myös vanhat. Esitystaide on hylännyt perinteisen näytelmätekstin esityksen pohjana ja on usein ilmaisultaan kielestä vapaa. Eksuksen jäsenillä onkin vilkasta kansainvälistä yhteistyötä eri puolille maailmaa (mm. Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Sveitsi, Hollanti, Tanska, Norja, Ruotsi, Islanti, Puola, Tsekki, Australia, Uusi-Seelanti)

Esitystaiteen keskus ry ei saa valtionavustusta.